

สังคิตยวงศ์ : ลักษณะภาษาและการประพันธ์

พระมหาประเสริฐ รุณรา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาบาลี-สันสกฤต ภาควิชาภาษาตะวันออก

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา ๒๕๔๗

ISBN : 974-17-6450-2

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

SANGITIYAVANSA : LANGUAGE AND STYLE

Phramaha Prasirt Runra

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts in Pali and Sanskrit

Department of Eastern Languages

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2004

ISBN : 974-17-6450-2

หัวข้อวิทยานิพนธ์

สังคีตยวงส์ : ภาษาและการประพันธ์

โดย

พระมหาประเสริฐ รุณา

สาขาวิชา

ภาษาบาลี-สันสกฤต

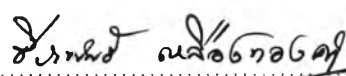
อาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพนธ์ อัครวิรุฬห์การ

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

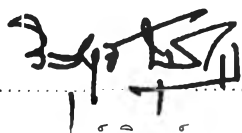
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ร้อยโท บรรจบ บรรณรุจิ

คณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

.....คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

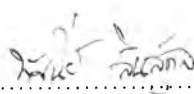
.....ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ วิสุทธ์ บุษยกุล)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพนธ์ อัครวิรุฬห์การ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ร้อยโท บรรจบ บรรณรุจิ)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทศนีย์ สิ้นสกุล)

พระมหาประเสริฐ รุณรา : สังคีตยวงส์ : ภาษาและการประพันธ์ (SANGITIYAVANSA :
LANGUAGE AND STYLE) อ.ที่ปรึกษา : ผศ.ดร.ประพนธ์ อัครวิรุฬห์การ, อ.ที่ปรึกษา
ร่วม : ร้อยโท ผศ.ดร. บรรจบ บรรณรุจิ. หน้า ๑๒๔. ISBN 974-17-6450-2

คัมภีร์สังคีตยวงส์ของสมเด็จพระวันรัตน์วัดพระเชตุพนเป็นคัมภีร์ภาษาบาลีที่ประพันธ์
เป็นเล่มแรกของกรุงรัตนโกสินทร์ จัดเป็นคัมภีร์ประเภทวังสปรกรณ์ ยกเรื่องการสังคายนาเป็นหัว
ข้อเรื่องหลัก

เนื้อหาของวิทยานิพนธ์เล่มนี้ แบ่งออกเป็น ๕ บท บทแรกเป็นบทนำ กล่าวถึงความเป็น
มาของปัญหาและวิธีการดำเนินการวิจัย บทที่ ๒ ว่าด้วยลักษณะของวรรณคดีประเภทวังสปรกรณ์
ความหมายของคัมภีร์สังคีตยวงส์ สมณศักดิ์และประวัติของผู้รจนา บทที่ ๓ ว่าด้วยลักษณะการ
รจนาสังคีตยวงส์ ซึ่งประกอบไปด้วยโครงสร้าง ลักษณะการประพันธ์ ลักษณะการนำเสนอเนื้อหา
บทที่ ๔ กล่าวถึงภาษาบาลีในคัมภีร์สังคีตยวงส์ลักษณะพิเศษของภาษาบาลีในคัมภีร์สังคีตยวงส์
การใช้สำนวนโวหาร และอสังการ บทที่ ๕ บทสรุปและเสนอแนะ

ผลของการวิจัยพบว่าลักษณะการนำเสนอเนื้อหาในคัมภีร์สังคีตยวงส์ได้วิวัฒนาการมา
จากงานเขียนประเภทวังสปรกรณ์อื่น ๆ ด้วยการนำเนื้อหามาจากคัมภีร์ต่าง ๆ มาปรับปรุงและแต่ง
เสริมเข้าไปในส่วนที่ไม่มีผู้ประพันธ์ไว้ เนื้อหาในส่วนที่สมเด็จพระวันรัตน์ประพันธ์ขึ้นเอง จะมีความ
พิเศษ กล่าวคือมีการผูกศัพท์ขึ้นมาใช้เอง ภาษาที่ใช้มีการนำสำนวนที่ใช้ในภาษาไทยไปใช้ใน
ภาษาบาลีด้วยซึ่งเป็นลักษณะงานภาษาบาลีในประเทศไทย คัมภีร์สังคีตยวงส์นี้จัดได้ว่าเป็นวรรณ
คดีภาษาบาลีเล่มแรกในสมัยรัตนโกสินทร์

ภาควิชา ภาษาตะวันออก
สาขาวิชา บาลี-สันสกฤต
ปีการศึกษา ๒๕๔๗

ลายมือנית.....
ลายชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

4480141422 : MAJOR PALI-SANSAKIT

KEY WORD: SANGITIYAVANSA /PALI LITERATURE OF RATTANAKOSIN PERIOD /VAMSA LITERATURE.

PHRAMAHA PRASIRT RUNRA : SANGITIYAVANSA : LANGUAGE AND STYLE. THESIS

ADVISOR : ASSIST. PROF. PRAPOD ASSAVAVIRULHAKARN, Ph.D. THESIS CO-ADVISOR :

ASSIST. PROF. BANJOB BANNARUJI, Ph.D., 124 pp. ISBN 974-17-6450-2.

The Sangitiyavansa of Somdej Phra Wannaratna of Wat Phrachetupon is the first Pali work composed in the Rattanakosin Era. It belongs to the 'chronicle' genre of the Pali literature, and has as its theme the history of the compilation and 'purification' of the canonical texts.

This thesis has five chapters. The first states purposes and methodology used in the research. In the second chapter 'chronicle' literature as a genre is discussed with emphasis on the Sangitiyavansa. Also In the same chapter life and works of the author together with his ecclesiastical title and rank is provided. Detailed study on its structure, style and presentation are in the third chapter. The fourth deals with various aspects of Pali language of the Sangitiyavansa. Concluding remarks and suggestions for further study are in the last chapter.

The research shows that the author of the Sangitiyavansa, while followed traditional structure and style of the Pali 'chronicle' literature, drawing the data and quoting profusely from the canonical and commentarial texts as well as extra-canonical ones, also added data, composed new passages, reshuffled and made the quoted passages fit the structure and the content of the story and the style of his own. In these passages we find the Pali language with particular features, influenced by Thai language, in terms of vocabulary, idiomatic expressions and usages. In all the work stands as an important Thai Pali literature and has served as model for later Pali texts composed in Thailand.

Department Eastern Languages

Field of study Pali-Sansakit

Academic year 2004

Student's signature.....

Advisor's signature.....

Co-advisor's signature.....

Pravit Runra.

P. alle

B. Bangi

กิตติกรรมประกาศ

งานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ เพราะอาศัยความอนุเคราะห์ช่วยเหลืออุปถัมภ์จากหลายท่าน หลายหน่วยงาน ซึ่งผู้วิจัยขอขอบคุณไว้ ณ ที่นี้ คือ

พระธรรมปัญญาบดี(ถาวร ติสฺสานุกโร ป.ธ.๔) อธิบดีสงฆ์วัดพระเชตุพน ให้ความเมตตาอนุเคราะห์โอกาสการศึกษาแก่ผู้วิจัยและทุนการศึกษา พระอุตรคณาภิรักษ์ (วินัย ธมฺมานนฺโท ป.ธ.๔, พธ.บ.) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน เมตตาชักนำให้มาอยู่วัดพระเชตุพน พระศรีวิสุทธิวงศ์ (สุรพล ชิตภาณโณ ป.ธ.๙, พธ.บ., ศษ.บ., อ.ม.) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน เมตตาอนุเคราะห์หนังสือค้นคว้าและให้คำแนะนำ พระสุธีธรรมานุวัตร (เทียบ สิริภาณโณ ป.ธ.๙, Ph.D.) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน, คณบดีคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงศกมลเมตตาหนังสือค้นคว้าและคำแนะนำ พระครูสุนทรโฆสิต (สว่าง อคฺคฺวิโร น.ธ.โท) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ได้เมตตาให้คำแนะนำสั่งสอนสิ่งที่เป็นประโยชน์ พระมหาประจวบ ยุตฺตโยโค ป.ธ.๗, พธ.บ. อนุเคราะห์หนังสือและความช่วยเหลือด้านการวิจัย พระมหาวิเชียร สิริวิฑูมโน ป.ธ.๔, พธ.บ. อนุเคราะห์ช่วยจัดพิมพ์และจัดรูปเล่ม

ศาสตราจารย์วิสุทธ์ บุญยกุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทัศนีย์ ลินสกุล ได้ประสาทวิชาความรู้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพนธ์ อิศววิรุฬห์การ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร.ท.ดร.บรรจบ บรรณรุจิ ผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้และให้คำแนะนำปรึกษาในการทำวิจัย

เจ้าหน้าที่ธุรการภาควิชาภาษาตะวันออก เจ้าหน้าที่ประจำคณะอักษรศาสตร์ เจ้าหน้าที่สำนักทะเบียน และประมวลผลเจ้าหน้าที่ห้องสมุดคณะอักษรศาสตร์ทุกท่าน ได้ช่วยอำนวยความสะดวกตลอดเวลาในการค้นคว้าวิจัย

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณบูรพาจารย์ทุกท่านที่มีส่วนประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ อบรมบ่มนิสัย บิดามารดา เพื่อนสหธรรมิก มิตรสหาย ผู้มีอุปการคุณต่อชีวิตทุกท่าน ที่มีส่วนทำให้มีโอกาสค้นคว้าวิจัยสำเร็จลุล่วงด้วยดี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่	
๑. บทนำ.....	๑
๑.๑. ความเป็นมาของปัญหา.....	๒
๑.๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๒
๑.๓. ขอบเขตของการวิจัย.....	๒
๑.๔. ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย.....	๒
๑.๕. วิธีดำเนินการวิจัย.....	๒
๑.๖. แหล่งข้อมูล.....	๓
๒. วรรณคดีวังสปรกรณ์กับคัมภีร์สังคีตยวงศ์.....	๔
๒.๑. ลักษณะของวรรณคดีที่เรียกว่าวังสปรกรณ์.....	๔
๒.๒. ความหมายของคำว่า สังคีตยวงศ์.....	๖
๒.๓. แนวคิดเรื่องสังคายนา.....	๑๐
๒.๔. ความสำคัญของคัมภีร์สังคีตยวงศ์.....	๑๖
๒.๕. สมณศักดิ์ของผู้รจนาคัมภีร์สังคีตยวงศ์.....	๒๐
๒.๖. ประวัติผู้รจนาคัมภีร์สังคีตยวงศ์.....	๒๖
๓. ลักษณะการรจนาสังคีตยวงศ์.....	๓๑
๓.๑. โครงสร้างของคัมภีร์.....	๓๒
๓.๑.๑. ประณามคาถาและสังเขปกถา.....	๓๓
๓.๑.๒. เนื้อเรื่อง.....	๓๔
๓.๑.๓. นิคมคาถา.....	๔๓

บทที่	หน้า
๓.๒. ลักษณะการประพันธ์.....	๔๕
๓.๒.๑. ร้อยกรอง.....	๔๕
๓.๒.๒. ร้อยแก้ว.....	๔๙
๓.๒.๓. ผสม.....	๕๓
๓.๓. ลักษณะการนำเสนอเนื้อหา.....	๕๕
๓.๓.๑. สรุปเนื้อหา.....	๕๕
๓.๓.๒. ลักษณะการพรรณนาการสังคายนา.....	๕๖
๓.๓.๓. ลักษณะการใช้หลักฐานอ้างอิง.....	๕๗
๔. ภาษาบาลีในคัมภีร์สังคดียวงศ์.....	๗๗
๔.๑. ลักษณะพิเศษของภาษาบาลีในคัมภีร์สังคดียวงศ์.....	๗๗
๔.๑.๑. สุนธิ.....	๗๗
๔.๑.๒. การใช้ ๑ ศัพท์.....	๗๙
๔.๑.๓. การใช้กริยา.....	๘๐
๔.๑.๔. การสร้างวิสามัญศัพท์.....	๘๕
๔.๒. การใช้ลีลาโวหาร.....	๙๐
๔.๒.๑. ลีลาโวหารที่เล่นศัพท์.....	๙๐
๔.๒.๒. ลีลาโวหารที่ใช้ศัพท์แตกต่างกันแต่มีความหมายเดียวกัน.....	๙๑
๔.๓. การใช้สำนวนภาษาบาลี.....	๙๒
๔.๓.๑. สำนวนสรวรรคต.....	๙๓
๔.๓.๒. สำนวนบอกศักราช.....	๙๖
๔.๓.๓. สำนวนยอพระเกียรติ.....	๙๘
๔.๓.๔. สำนวนบาลีที่ได้รับอิทธิพลจากภาษาไทย.....	๑๐๔
๔.๓.๕. การใช้ถ้อยคำในคัมภีร์สังคดียวงศ์.....	๑๐๗
๕. บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	๑๑๙
๕.๑. บทสรุป.....	๑๑๙
๕.๒. ข้อเสนอแนะ.....	๑๒๐
รายการอ้างอิง.....	๑๒๑
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	๑๒๔